

54. 1-8

9te

Sto pięćdziesiąt lat rocznica urodzin Adama Mickiewicza w roku bieżącym, setna rocznica śmierci Juliusza Słowackiego i Fryderyka Chopina - którą obchodzić będziemy w roku przyszłym - przypadają w okresie wielkich przemian w naszym kraju, w okresie narastania elementów socjalistycznej rzeczywistości na wszystkich odcinkach naszego życia społecznego, a więc i elementów kultury socjalistycznej. Jednym z podstawowych filarów tej kultury socjalistycznej jest ~~partyjna~~ nauka marksistowsko-leninowska, w danym wypadku ~~partyjna~~ nauka o literaturze. Marksistowska nauka o literaturze, oparta o przewartościowanie osądów historycznych i filozoficzno-ideologicznych przeszłości, wsparta wydobyciem z zapomnienia jakże często świadomie fałszowanych i zamazywanych faktów historycznych - pozwoli nam w całej pełni utrwalić wkład wielkich twórców naszej kultury tej najwspanialszej karty jej rozwoju, jaka otwiera się okresem zjednoczenia ruchu robotniczego, planem sześcioletnim i przebudową/socjalistyczną/ustroju.

do

Czteroletnia praktyka demokracji ludowej w Polsce udowodniła / jaką pieczołowitością i codzienną troską otaczają mark-

siści wszystko to, co w przeszłości narodu było cenne, wielkie i postępowe. Nie tylko w przeszłości, ale w żywych i twórczych siłach naszej współczesności. Właśnie dzięki temu, że bezustannie uczymy się na przykładzie wielkich doświadczeń Rewolucji Październikowej, właśnie dlatego, że te doświadczenia pozwoliły nam nie błędnie ~~postąpić~~, nie szukać znachorskich rozstrzygnięć, uniknąć ^{wreakcyjnych} powstania "~~proletkultowskich~~" ~~(w rodzaju „Proletkultu”)~~ teoryjek o rzekomej konieczności przeprowadzenia jakiejś absolutnej linii rozdziału i przeciwstawności między kulturą przeszłości a nową kulturą Polski Socjalistycznej. Pisał Lenin, że "marksiizm... absolutnie nie odrzuca ^{waż} (cenniejszy) ^{ch} (zdobyczy) epoki burżuazyjnej, a naprawdę, przyswoił i przepracował wszystko, co było cenne w przeszłości do dwudziętnym rozwoju myśli i kultury ludzkości".

Jeśli więc mowa ^o trudnościach już ~~dotychczas~~ pełnej oceny i ~~przepracowania~~ ogromnego wkładu Adama Mickiewicza do skarbnicy kultury naszej nowej epoki. ^(wobecnym stanie polskiej nauki marksistowskiej) to na tle ostereolecia demokracji ludowej w Polsce i jej dorobku ^{widać wyraźnie, że} ~~nie~~ ^{powstał} się one z jakichkolwiek prób negacji. ~~Pochodzą one~~ - te trudności - raczej

2
cennych

X
X

X
X

widać wyraźnie, że

(powstał)

Te

stad, że powstawanie ~~partyjnej~~ ^{marksistowskiej} nauki o literaturze w Polsce
zostało poniekad opóźnione wskutek niedoceniań naszych włas-
nych, ~~marksistowskich~~ sił naukowych, wskutek braku śmiałej i
odważnej polityki tworzenia i kształcenia naszych ośrodków ~~la-~~
~~boratoryjnych~~ badania historii ruchów ideologicznych, wskutek
częstokroć błędnej postawy kompromisu wobec niewątpliwie żywych
sił niemarksistowskiej ^(nauki) ~~przedsi~~, wobec braku zrozumienia tego
niezaprzeczalnego faktu, że im śmielej i szybciej będzie wyras-
tać nasza ~~partyjna~~ nauka, im wyraźniej ona będzie wyjaśniać i
ujawniać - nie w deklaratoryjnych ^{wo} formułkach, ale w codziennym
konkretnym [?] tworzywie naukowym i kulturalnym swoje oblicze,
tym szybszy, pełniejszy i bardziej prawidłowy będzie rozwój
wszystkich żywych sił kulturalnych na drodze ^{dzie} postępu, na drodze ^{dzie}
współtworzenia socjalistycznej kultury. Tym szybciej i peł-
niej ukaże się prawdziwa, nieklamana wielkość Adama Mickiewicza
Juliusza Słowackiego i Fryderyka Chopina.

Albowiem w przeciwieństwie do postawy wobec Adama Mickiewi-
cza różnych ~~marksistowskich~~ szkół, badania jego twórczości, ^{szkoł} któ-
re starały się nieraz z jego ogromnego dorobku artystyczno-

ideologicznego wrywać fragmenty, wygodne dla politycznych tez
pozytywizmu, stańczykowskiego konserwatyzmu, młodopolskiej czy
piłsudczykowskiej reakcji, czy też socjalreformizmu - nasza
nauka jest jedynie powołana do tego, aby ukazując twórcę na
tle jego epoki, na tle jej przemian społecznych, ideologicz-
nych i artystycznych wykuskać prawdę historyczną i nie przemil-
czać w imię postępowego, twórczego wkładu poety tego, co było
błędem, klęską a nieraz tragicznym dramatem w jego rozwoju.

Jakżeż śmiesznie wyglądają próby uproszczenia światopoglądu
Mickiewicza w ciągu przeszło stulecia prób komentatorskich.
Dla Stanisława hr. Tarnowskiego treścią życia Mickiewicza było
np. szukanie drogi powiązania Polski z Kościołem i Bogiem
"któryby Polskę upominał o wierność Bogu i Kościołowi, a Koś-
ciół i Boga w tej wierności przekonywał i im przypominał Polskę
jej sprawę, jej duchową i religijną żywotność" /Stanisław Tar-
nowski - Historia Literatury Polskiej, Tom V - str. 150/. Dla
Emila Haeckera Mickiewicz doszedł do socjalizmu, uważał się
za socjalistę, przy czym charakterystycznym jest następujące
mętniackie ~~jego~~ sformułowanie: "Mickiewicz stał się ... pło-
mień"

nym apostołem kosmopolityzmu, stanowiącego syntezę niepodleg-
łości i federacji wszystkich narodów" /Adam Mickiewicz - Trybu-
na Ludów - wstęp Emila Haeckera, str. XXXVIII/. Dla potwierdze-
nia swojej tezy Emil Heacker przytacza słowa wstępu Władysława
Mickiewicza do pierwszego francuskiego wydania zbioru artykułów
politycznych Adama Mickiewicza /1870/ w którym pisał: "Mój ojciec
ojciec nie obawiał się przybrać miana socjalisty w tym czasie,
kiedy ta nazwa ś-ciągała na siebie obelgi i cały ^(gniew) ~~ten~~ społe-
czeństwa rządowego".

Ale tenże sam Władysław Mickiewicz, mały syn wielkiego oj-
ca, fałszując pod dyktando ^(zmiennych) ~~.....~~ .. gustów burżuazji
wielką spuściznę wieszczą, pisząc przedmowę do wydania Emila
~~Flannarjona~~ ^{Flan marjona} z 1907 r. "La Tribune des Peuples" /po rewolucji
1905 roku/ z nienawiścią wspomina o Hercenie, podkreśla kato-
licyzm i bonapartyzm swego ojca, sprowadza ^{jego} ~~vzekomy~~ .. socjalizm
do komentowania ewangelii, zaklina się, że poeta myślał tylko
o reformach religijnych, fałszuje ^{Szereg} ~~.....~~ jego twierdzeń i
kończy następującymi głębokimi uwagami; /Nazwa socjalizmu/
ogranicza się dzisiaj do tych, którzy widzą w niej wyłącznie

walkę kapitału i pracy i którzy sprowadzają największe zagadnie-
nia ludzkości do sprawy proletariatu. Jak nie pilne są środki
zaradcze, którymi należy ^(zapobiec) ~~zapobiec~~ nędzy, nędza nie jest jedyną
plagą naszego gatunku..." Po czym Władysław Mickiewicz kończy
swoją przedmowę ^{dluzszym wywodem,} ~~ostojnym tolerancją, sprowadzającą się do~~
~~tego sensu: który można pokrótce streścić.~~

W słowach: "Wara socjalistom od Mickiewicza". Między 1870 a 1907 zaszy-
ły zmiany nie lada: mianem socjalisty można by było zrazić sobie

niebylejakich protektorów, trzeba było na nowo przerabiać
spuściznę po ojcu, dostosować ją do ^{gustu} ~~gustu~~ odbiorców. Podczas

gdy biedny Władysław Mickiewicz przerażony jest wzrostem sił
rewolucyjnych proletariatu, z listów o ^(Adama Mickiewiczą wydanych) A.M. w 1875 w Paryżu

dowiadujemy się, że już w roku 1852 jadąc z poetą Lenartowiczem
na wieś, w pociągu, siedząc w wagonie obok robotnika, Mickie-
wicz tak rozmyślał głośno:

"Chcecie wiedzieć co to Francja? - To ouvrier /robotnik/.

Arystokracja coś jak przez sen o swoich prawach gada; to luna-
tyki, których księżycowe światło w ruch wprowadza... Uregulo-
wanie porządku świata, niepodległości ludów zabranych i duszo-

nych, wreszcie i kwestia socjalna innym duchom zostawiona.

Cywilizatorowie i kupcy kpią sobie ze wszystkiego i powiadają: co nam do tego, ale robotnik nie kpi i czuwa, i poczuwa się jeden do obowiązku,... co najważniejsza, że nie tylko o całości Francji myśli..."

Przytoczyłem ~~z niego odciął~~ kilka cytatów aby pokazać, jak bezradnie często myśl mieszczańska stawiała wobec tak wielkiego zjawiska, jakim był Adam Mickiewicz, pragnąc swoją polityczną ~~rosną~~ ^{ventę} wyciągnąć z jego wielkości. Niewątpliwie, zbadać nie stulecia dziejów interpretacji Mickiewicza byłoby cennym przyczynkiem do ^{Zrozumienia} ~~rozumiących~~ przemian ideologii polskiego mieszczaństwa - i nie tylko mieszczaństwa. ^{Nie twierdzimy} ~~bynajmniej~~ ^{bynajmniej} aby wszystko w pracach niemarksistowskich ^{badane} ~~było~~ było bez ^{wartościowe} ~~wartościowe~~ lub nierzetelne. Taka postawa byłaby z gruntu fałszywa: niewątpliwie pokolenia badaczy marksistowskich literatury będą korzystać z tego, co w pracy mickiewiczologów innych szkół było prawdziwe, wartościowe i rzetelne. ~~Wskaza~~

Nie mniej przeto ~~może~~ ^{ukazania} w pełni wielkości ^{Adama} Mickiewicza może ~~nie~~ jedynie ta nauka, która rozpatruje zjawia

ka kulturalne w obramowaniu epoki, jako proces historyczny, nauka, która rozpatruje sztukę jako dialektyczną jedność formy i treści, nauka na służbie klasy robotniczej i jej partii, partii nowej jakości, która krytycznie i twórczo podchodząc do swojej własnej działalności potrafi krytycznie przewartościować tradycję narodową ^(nauka, na służbie) ~~partii~~ klasy, która jest jedynym obrońcą kultur narodowych i ich najcenniejszych wartości.

I jeśli dzisiaj może przedwcześnie jeszcze na pełny,

~~nowy~~ ^{nowy} obraz Adama Mickiewicza - ~~który poprzedzić muszą przed~~

~~tego badania~~, niewątpliwie zarysować można jego kontury.

Romantyzm Adama Mickiewicza narodził się z odrzucenia oschłości 34
i skostniałości neoklasycyzmu, był przeciwstawieniem uległości wobec
caratu, był - jak u Puszkina - ~~kliszą~~ i atmosferą walki dekabrystów
i powstań w Polsce, był utwierdzeniem artystycznym Wiosny Ludów, 1848r.
Jeśli bohater jego Konrad Wallenrod, indywidualista walczący samopas
z przemocą, zrodził się z ducha dekabrystów - należy pamiętać o tym,
2 że była to epoka starania się realnej siły rewolucyjnej proletariatu,

Dzięki romantyzmowi i poprzez romantyzm znalazł on drogę do twórczości ludowej, ^{lepiej} ~~bardziej~~ niż ktokolwiek w literaturze tej epoki. Świat wyobrażeń, pojęć i wierzeń ludowych, przeniesiony do poezji, wchłonął Mickiewicz z elementami jego realizmu, jego odczucia krzywd społecznych. Dlatego też "Dziady" wileńsko-kowieńskie, będące pierwszym dramatem romantycznym w Polsce, będące jak gdyby stylizowaną autobiografią poety - uderzają tak silnie motywem krzywdy społecznej i tak bardzo nadają się do realistycznej inscenizacji na scenie.

Wielkość bowiem Mickiewicza polega nie tylko na t

tym, że znalazł on wspólnotę języka z ludem, ale tę wspólnotę
 języka znalazł dlatego, że ^(Tęczyła go) ~~nie~~ ciągnął i bezustanną wspólnotę
 odczuwać, / trosk i przeżyć z masami. I tylko dzięki temu mógł
 wznieść się na takie wyżyny artysty. I tylko dlatego stał się
 poetą - trybunem swego ludu. O czym powinien pamiętać każdy,
 kto w Polsce Ludowej pragnie tworzyć nie tylko dla współczes
 nych cafe klasyków i swojej .. szuflady.

Stąd z tego bezpośredniego zetknięcia się z rzeczy
 wistością - realizm mickiewiczowski. Może żaden utwór prozaiczny
 nie stał się w takim stopniu prekursorem polskiej realistycznej
 powieści XIX wieku: jak poemat "Pan Tadeusz". Żadna powieść w

13 40
myśli ozdobą i cechą jego doskonałości."

Po za wielkim dokonaniem w dziedzinie wspólnoty odczuwał z ludem demokratyzacji języka zbliża do nas twórczość Mickiewicza odziedziczona przez ^{po} ~~sa~~ oświecenia wiara w postęp i optymizm działania, który od wiersza "Do Joachima Lelewela" i "Ody do młodości" ciągnie się nicią nieprzerwaną, poprzez wszystkie załamania w jego życiu i twórczości, aż do ostatniego jego czynu w Konstantynopolu. Tak to było i jest zawsze, że okresy wielkiego rozwoju i ewolucyjnych wznoszeń idą w parze z ~~z~~ wiarą w postęp, z poczuciem własnej siły, z optymizmem i przekonywaniem rogatek i zaścianków, szablonów i zastygłych schematów - podczas gdy ci "kogo wąż zamroczył", nosiciele świata upadku krzesz ^(wia) debechomanię psychologicznego pesymizmu, grzebiące się pod maską rzekomego humanizmu w drobnomieszczańskich nastrojach niemocy i na tym bloku wylęgają poczwarki językowe i zawiłości stylu, kryjące mętniactwo.

Zródkiem optymizmu i wiary w postęp Mickiewicza jest jego ~~stwierdzenie~~, powiązanie odkrywcze z wielkimi pokładami sił tkwiących w ludzkiej twórczości kulturalnym. Stąd romantyzm Mickiewicza - w przeciwieństwie do romantyzmu przede wszystkim - Krasińskiego, jest ~~wiele elementów~~ postępowych i twórczych. Jeśli romantyzm polski wymaga ponownego rozpatrzenia i krytycznej analizy w świetle naszej nauki, to należy jednak stwierdzić, że ^w składanie całości twórczości Mickiewicza do szufladki romantyzmu - jak to nieraz czyniono - prowadzi do wielu uproszczeń ^(i fałszywych) komstruowania ~~i do fałszywego obrazu.~~

Romantyzm dziewiętnastego wieku ma różne źródła, rozwijał się nierównomiernie i przybierał różne postacie. Przeszarpane i wsteczne łą-
czenie

naszych czasów rzecz idzie nie o przeciwstawienie nierealnego piękna ~~W~~ rzeczywistości, nie o uzupełnienie jej, ale o doszukiwanie się emocjonalnego i estetycznego ładunku w rzeczywistych osiągnięciach, o wydobycie ~~ku~~ i odzwierciedlenie romantycznego porywu odbudowy Warszawy i pracy górnika, ~~A~~ rozbudowy stoczni i PAFAWAGU. My przeciwstawiamy nasz realistyczny romantyzm mieszczańskiemu obrzydzeniu rzeczywistości naturalizmem, opleśniałemu statycznemu psychologizmowi czy biologizmowi. Nasz romantyzm - to piękno życia codziennego, to piękno tworzenia socjalizmu. A. Żdanow mówił, że literatura naszej epoki "oznacza ^(rewanżu) z romantyzmem starego typu, z romantyzmem, który obrazował nieistniejące życie i nieistniejących bohaterów, odwołując czytelników od przeciwności i ucisku życia w świat nierealnego, w świat utopii". Niedawno ^(Eduard) mówił o tym, że socjalizm stwarza codzienność poezji, codzienność piękna, codzienność ładunku emocjonalnego.

Nadle swojej epoki i swego czasu romantyzm mickiewiczowski zawierał wiele elementów postępowych i rewolucyjnych, stworzył on wartości nieprzemijające, z których czerpać może soki odżywcze ~~maxxx~~ współczesna nam literatura.

Romantyzm Adama Mickiewicza narodził się z odrzucenia oschłości i skostniałości neoklasycyzmu, był przeciwstawieniem uległości wobec ~~caratu~~ ^{su caratorem} caratu, był - jak u Puszkina - ~~atmosferą~~ ^{atmosferą} atmosferą walki dekabrystów i powstań w Polsce, był utwierdzeniem artystycznym Wiosny Ludów, 1848r. Jeśli bohater jego Konrad Wallenrod, indywidualista walczący samopas z przemocą zrodził się z ducha dekabrystów - należy pamiętać o tym, że była to epoka ~~stawania~~ ^{stawania} się realnej siły rewolucyjnej proletariatu,

X epoka ~~szlachetnych~~ szlachetnych porywów, wyprzedzających wielkie ruchy społeczne. Prowokatorzy Piłsudskiego, walczący ^(dymisyjny rus) grupkami przeciwko siłom proletariatu, podszywający się pod "Konrada Wallenroda" są ~~to~~ jego historyczną ^{ym} ~~przeciwstawnością~~ ^{przeciwstawienie}, jak Kazimierz Pużak jest przeciwstawnością ^{centrum} Augusta Blanqui. Zresztą w procesie swego rozwoju odchodzi Mickiewicz od indywidualizmu, próbę przekłamania jego znajdujemy w "Dziadach", rewolucja ta najsilniej zaznacza się w roku 1848.

Dzięki romantyzmowi i poprzez romantyzm znalazł on drogę do twórczości ludowej, ^{lepiej} ~~bardziej~~ niż ktokolwiek w literaturze tej epoki. Świat wyobrażeń, pojęć i wierzeń ludowych, przeniesiony ^{do sztuki} do poezji, wchłonał Mickiewicz z elementami jego realizmu, jego odczucia krzywd społecznych. Dlatego też "Dziady" wileńsko-kowieńskie, będące pierwszym dramatem romantycznym w Polsce, będące jak gdyby stylizowaną autobiografią poety - uderzają tak silnie motywem krzywdy społecznej i tak bardzo nadają się do realistycznej inscenizacji na scenie.

Cechą podstawową poezji Mickiewicza było nadewszystko to, że może oprócz "Ballad i romansów" i oprócz ostatnich liryk lozańskich, gdzie oddziaływanie i sens polityczny jest pośredni - nie znajdziecie ^{nie} ani jednego utworu największego pisarza Polski, któryby nie był aktem politycznym. Romantyzm Mickiewicza mimo częstokroć maski religijnej czy mistycznej - ma zawsze i wszędzie postawę

aktywną wobec rzeczywistości. ~~Jest dlań aktem politycznym.~~

Powiedział on kiedyś: "jakież będzie słowo nasze, jeżeli czynu nie będzie" Każde słowo poetyckie Mickiewicza jest dla niego ~~czynem~~ ^{dzynem}. "Do Lelewela" i "Oda do Młodości", "Pan Tadeusz" i "Dziady", "Grażyna" i "Konrad Wallenrod", "Piłgrzym Polski" i "Trybuna Ludu" - to wszystko są czyny polityczne, czyny społeczne, nawołujące do ~~Aktywnej~~ czynnej, częstokroć rewolucyjnej postawy wobec otaczającej rzeczywistości. Tkwi w nich bezpośrednie odczuwanie tego, czym żyje naród, czym żyje lud polski, czym żyją ludy świata. W

Wielkość bowiem Mickiewicza polega nie tylko na ~~+~~ tym, że znalazł on wspólnotę języka z ludem, ale tę wspólnotę języka znalazł dlatego, że ^{czuł ją} ~~niez~~ ciągle i bezustanną wspólnotę odczuwań, ~~z~~ trosk i przeżyć z masami. I tylko dzięki temu mógł wznieść się na takie wyżyny artysty. I tylko dlatego stał się poetą - trybunem swego ludu. O czym powinien pamiętać każdy, kto w Polsce Ludowej pragnie tworzyć nie tylko dla współczesnych cafe-klasyków i swojej .. szuflady.

Stąd z tego bezpośredniego zetknięcia się z rzeczywistością - realizm mickiewiczowski. Może żaden utwór prozaiczny nie stał się w takim stopniu prekursorem polskiej realistycznej powieści XIX wieku, jak poemat "Pan Tadeusz". Żadna powieść w

Polsce dotąd nie ma takiej trwałości i nie znalazła takiej poe-
 czytności, jak ten ~~klasyczny~~ poemat. Palec geniusza zamknął
 poetyckie wieko trumny nad Polską szlachecką, która zdawałoby
 się umarła. Pisał o "Panu Tadeuszu" StNowacki:

"To czas się cofnął - i odwrócił lica,
 By spojrzeć jeszcze raz... na piękność w dali,
 Która takimi tęczami zachwyca,
 Takim różanym zachodzi obłokiem...
 Idźmy - znów czasu bóg.. postąpił krokiem".

Stanisław Worcell pisał, że "Pan Tadeusz" jest "kamieniem
 grobowym położonym ręką geniusza na starej Polsce naszej."

Ale poetyckie wieko trumny nad Polską szlachecką zostało zamk-
 nięte zanim w rzeczywistości ona obumarła. Nie taka, jaką w s-
 swoim poemacie widział ^(Mickiewicz) ale taka jaką była w rzeczywistości.
 Obum ^(jeraię) ona sto lat jeszcze i z braku rewolucyjnego cięcia, r-
 rozkładające się szczątki Polski szlacheckiej zatrzymały życie
 narodu do 1939 r., a może i później.

Skoro mowa o realizmie mickiewiczowskim, który
 wdzierał się w jego twórczość romantyczną, - ale w wypadku "Pana Ta-
 deusza", utworu stojącego poza nutem romantycznym, znalazł
 najwyższy swój wyraz, należy zastrzec się, jak przy romantyzmie
 przed utożsamianiem tego typu realizmu z realizmem naszej epoki.

69 45

Krytyczny realizm Mickiewicza wobec szlacheckiej Polski, będący wyrazem artystycznego odzwierciedlenia rzeczywistości, różni się niewątpliwie od krytycznego realizmu Bolesława Prusa, znacznie bliższy jest Elizy Orzeszkowej - ale już w postawie swej ideologicznej jest bardzo oddalony od krytycznego realizmu naszej epoki.

Krytyczny realizm "Pana Tadeusza" rzecz jasna nie ~~był~~ był wyrazem epoki, w której podmiotem rosnącym stawał się proletariat i nie był wyrazem - bo nie mógł być - jego ustosunkowania ^{mu} ~~nią~~ ~~się~~ do obcego świata. Realizm "Pana Tadeusza" omglony jest łezką bólu przy rozstaniu z kimś bliskim; stąd ma wszystkie cechy łagodzenia ~~miękczenia~~, idealizowania, wyprostowywania tej rzeczywistości, która mimo to przediera się poprzez wiersze poematu. Może w tym jest jego osobliwość, ~~nie~~ nie pomniejsza to bynajmniej jego artyzmu. Nie ma jednak znaku równania między tym realizmem, a współczesnym realizmem w Polsce, okresu przed okresu ~~przewastania~~ okresu ~~przewastania~~ okresu ~~przewastania~~ socjalistycznego, ~~by~~ rewołucyjnego krytycznego realizmu, ~~będzie~~ ~~obrac~~ ~~stać~~ ~~elementami~~ ~~realizmu~~ ~~socjalistycznego~~, ~~by~~ ~~w~~ ~~epoce~~ ~~socjalizmu~~ ~~zaw~~ ~~być~~ ~~w~~ ~~podobnym~~ ~~czymś~~ ~~szlacheckiego~~ ~~nowego~~ ~~typu~~ (rzeczywistości) (szlachcica wobec szlacheckiej)

W krytycznym ~~był~~ realizmie Mickiewicza odzwierciedla się sprzeczność. Nie można bowiem zrozumieć i zgodnie z prawdą historyczną rysować Adama Mickiewicza, skoro nie uwzględni

46

(wewnętrznie)
się całej sprzeczności i przeciwieństw jego epoki, skoro nie
uwzględni się ^(samym) zawartych w nim sprzeczności. Wszelkie próby stwo-
rzenia zeń poetyckiego i ideologicznego monolitu - są śmieszne
i niepoważne. Emigrant, oderwany od kraju, zagubiony w mnogości
i wielorakości problemów swych i nurtów swojej epoki, gen-
ialny artysta - polityk, rozdzierany pasją rewolucyjną i głębo-
ko tkwiącym tradycjonalizmem szlachecko - katolickim, człowiek
czymu i mistyk - był synem swej ^(nieodłącznym) epoki ~~rozwoju Polski~~, był
zwierciadłem ^(tego okresu w rozwoju Polski) ~~jej~~ przeciwieństw. Stał się ofiarą dramatu i dał
temu dramatowi wyraz w III-iej części "Dziadów", bo tylko w roman-
tycznym dramacie, rozsadzającym klasyczne formy mógł ująć swój
i swego pokolenia dramat. Wyrazem siły Adama Mickiewicza był
przełom, którego dokonał w myśli i kulturze polskiej ^(Poeta) - pozostał ^(wał)
^{równocześnie}
w środowisku polskiej emigracji, prowincjonalnej i zaściankowej
w wielkim ^(rozległym) świecie, podczas gdy ^(przemiany) ~~przebieg~~ społeczno-polityczne, a
siły rewolucyjne w kraju nie dojrzały i nie znalazły w między-
narodowym układzie sił swojej realizacji. ^(To powodowało jego załamanie i rozdarcie) Chwile jego słabości
i upadku ^(nie) pomniejszają tych nieśmiertelnych wartości, jakie po-
zostawił literaturze polskiej i literaturze świata. Zmarł jako
poeta, mając 36 lat, sparaliżowany w swej twórczości własnym
dramatem i oddziaływaniem mistyka Andrzeja Towiańskiego. Żył j-
jeszcze 21 lat, jako działacz i polityk zrywający ^(się) raz po raz

do czynów nielada.

Nie jesteśmy zwolennikami detektywistycznego pojmowa-
nia świata i wiemy, że nie prowokatorzy kierują historją swia-
ta, ^(że) są oni tylko narzędziem w walce klas. W epoce Mickiewicza
w środowisku polskiej emigracji carscy prowokatorzy, ~~nie~~

przywdziawali ^{habity} ~~sufiany~~ ~~księże~~ lub zakonnice. Długi czas grasowała
wśród emigracji, a po tym w pracach historyków literatury mate-

Zjawiali się jako
prorocy nudytyzmu

czka Makryna Mieczysławska, uwieczniona w poemacie Słowackiego,
o której Krasiński aż tak się wyrażał: "Makryna tu zajęła ste-
nowisko potężne. Stała się centrum mistycznych objawów, które
zawsze się i ciągle w kościele powtarzają. Jej zasługa męczeń-
ska podniosła ją wysoko, rozmawia z potężnymi tego świata, jak
niegdyś święta Teresa". ^{Przed wojną} ~~Wiedone~~ ujawniono, że Makryna

Mieczysławska była zwykłą agentką ochrony, wysłaną na emigrację.

~~O Mariettkim~~ Skrzętnie niszczone ^(dotyczące Towiańskiego) dokumenty i pamiątki - mimo
to ostatecznie badania przed wojną i niedawno ujawnione materiały
rzucają zupełnie nowy snop światła na tego karła, który wyrósł

w cieniu olbrzyma.

III

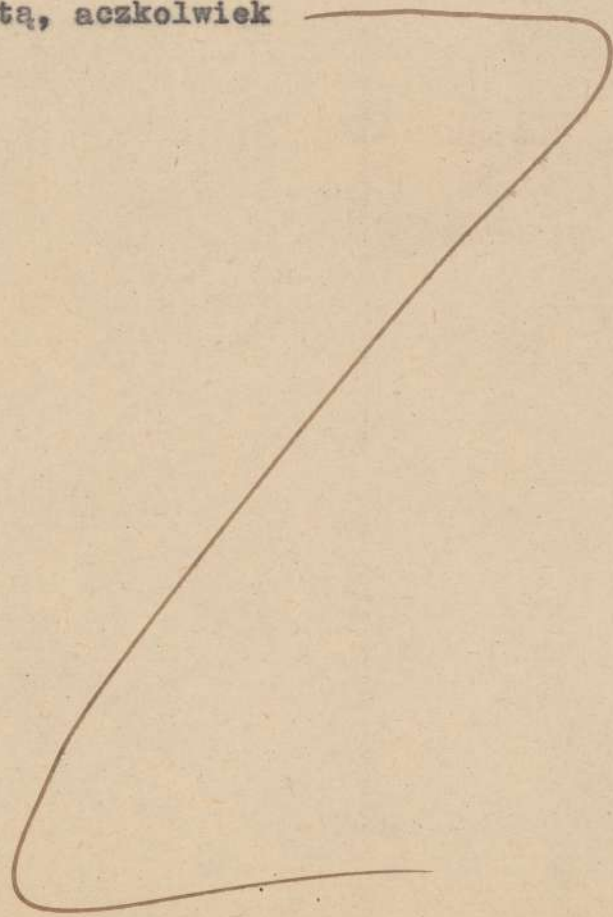
Dzieło Adama Mickiewicza, które wejdzie do skarbca
kultury socjalistycznej - to jego twórczość artystyczna, jego

110

68

(Wielkość
dokonań) peety. Demokracja ludowa bardziej udostępniła w ciągu
czterech lat jego dzieła masom, aniżeli wszystkie pokolenia do-
tąd. Będzie Adam Mickiewicz nauczycielem pokoleń twórców arty-
stycznych. Historyk-marksista i historyk literatury - marksista
niewątpliwie ^(opracuje) ~~szuka~~ w licznych monografiach okresy poszczególne
twórczości, zostaną stworzone przesłanki do pełnej syntezy.
Szczególnie troskliwej analizy wymagają wykłady z literatury
słowiańskiej.

Historyk-marksista niewątpliwie nie będzie ^(wyrwał) ~~wywał~~
cytatów ^{czy} ~~nie~~ powiedzeń ^(ani nie będzie) ~~nie~~ zasłaniał się nader wątpliwym autory-
tetem Władysława Mickiewicza, aby udowodnić, że Mickiewicz
był socjalistą, aczkolwiek

~~Wielki~~ szereg sformułowań i twierdzeń poety świadczą o tym, że jego niewątpliwy instynkt działacza rewolucyjnego pozwolił mu odnieść się krytycznie do utopijnego socjalizmu. Jeśli się nawet ~~odnieść~~ styl epoki i maskowanie chrześcijaństwem utopijnego socjalizmu, (nie będzie brzo pod uwagę) jeśli się nawet ~~zauważy~~ że polski saint-simonizm otoczenia Mickiewicza miał jednak cechy prowincjonalnego to jednak wydania - ~~tenże~~ i fałszywym (jest) w roku ukazania się "Manifestu Komunistycznego" (pierwszego dokumentu naukowego socjalizmu) nazywać go socjalistą. Tym bardziej, że niemal tradycjonalistyczne przywiązanie do Napoleona i napoleo- nidy przeszkadzało mu raz po raz zająć konsekwentne stanowisko, na jakie zdobywali się zwiazani z nim działacze innych krajów. Trudno byłoby również historykowi-marksistom gdyby tego nawet zapragnął udowodnić, że Adam Mickiewicz był katolikiem, watykańskiego chowu, gdyż nader realistyczny umysł poety przejrzał politykę Watykanu, która zresztą od cara Mikołaja do Marshalla wobec Polski zmianom nie ulegała.

Sprawa mesjanizmu i mistycznych omroczeń, i podatności nań poety w okresach szczególnie upadku fali rewolucyjnej jest zrosu- zumiała na tle epoki jego środowiska i bardzo umiejętne od-

24

działania wysłanników caratu. Okresy słabości poety wynikały z rozdarcia między jego rewolucyjną postawą twórcy, a określonym, historycznym układem sił społecznych. Nie było dane Mickiewiczowi to szczęście, jakie mają współcześni nam twórcy, ^(żyć w okresie) gdy rewolucyjne przemiany kulturalne idą w parze z przemianami ~~urząd~~ ustrojowymi, politycznymi i gospodarczymi.

Mimo ~~to~~ ~~złożoność~~ i złożoność procesów ideologicznych epoki oraz ich załamania w świadomości Mickiewicza - jest jedna niezmienna, trwała i może najistotniejsza cecha w całości jego twórczości i jego życiu, która czyni go bliższym niż kogokolwiek z pisarzy XIX wieku naszej epoki, która czyni go prekursorem jednego z fundamentalnych elementów politycznej myśli proletariackiej: Mickiewicz był i pozostał stale wiernym, rewolucyjnym demokratą - internacjonalistą.

Od wiersza " Do Joachima Lelewela", gdy powie:

" A słońce Prawdy wschodu nie zna i zachodu;
Równie chętne każdego plemionom narodu
I dzień lubiące każdej rozszerzać ojczyźnie,
Wszystkie ziemie i ludy poczyna za bliźnie"

poprzez "Konrada Wallenroda", gdzie nie zapomni dodać:

Już dosyć zemsty! I Niemcy są ludzie!

poprzez "Dziady" drezdeńskie i przeciwstawienie caratu - dekabrystom i wiersz "do przyjaciół Moskali", poprzez internacjonalistyczne motywy "Ksiąg Narodu i pielgrzymstwa Polskiego",

poprzez "Pana Tadeusza" i postać Rykowa i postać Jankla i ~~poprzez~~

poprzez

swoje wykłady o historii literatów słowiańskich i nade wszystko

poprzez "Trybunę Ludów" - aż do ostatniego tchnienia w Kon-

stantynopolu - pozostał Mickiewicz w swojej twórczości, w swoim ~~osobnym~~

działaniu, w swym codziennym postępowaniu internacjonalistą.

Jest on zawsze i wszędzie przeciwnikiem biernego i okliwego internacjonalizmu. ~~W~~ w "Odcie do młodości" powie

"gwałt niech się gwałtem odciska" / pozostanie temu wierny ~~z~~

~~niez~~ w "Księgach Narodu" nawożuje Polaków, aby walczyli wszę-

dzie, w każdym kraju, gdzie toczy się walka o wolność: " Bo

gdzie tylko w Europie jest ucisk wolności i walka o nie, tam

jest walka o ojczyznę i za tę walkę bić się wszyscy powinni.

" Powiadano dawniej narodom : nie składajcie broni, póki nieprzyjaciół trzyma jedną piędź ziemi waszej; ale wy powiadaj-

cie narodom: nie składajcie broni, póki despotyzm trzyma jedną piędź ziemi wolnej".

Jest w pismach Adama Mickiewicza duże wz poczucie wspólnoty europejskiej - przeciwstawia rewolucyjną demokrację europejską - demokracji amerykańskiej, która "nie jest dostatecznie ugruntowana". Z niezwykłą trzeźwością rozumuje i rozumie, że wolność Polski jest uwarunkowana rewolucją w Europie, że może być wygrana nie siłami i rozgrywkami reakcyjnych rządów, ale jedynie zwycięstwem rewolucji. Stąd Włoski Legion Mickiewicza, stąd jego stosunek do ludu francuskiego, do czerwonego sztandaru, stąd jego twierdzenie z dnia 15 marca 1849:

" Położenie Europy jest takie, że odtąd staje się niepodobnym, by jakiś lud kroczył odosobniony po drodze postępu, pod grozą, że się sam zgubi, narażając tym sposobem sprawę wspólną".

Stąd konsekwentne i ~~nieustępliwie~~ szukanie sprzymierzeńców wśród rewolucjonistów rosyjskich. Mickiewicz przeprowadzał linię podziału między caratem a narodem rosyjskim i siłami rewolucyjnymi.

24
odrzucił polityczny paustawizm, lansowany
Mickiewicz ~~daleki był od panslawizmu nie tylko politycznego,~~

nie i , choć zniósł między narodami słowiańskimi
przez caryat, świadczy o tym chociażby
~~obytnie podzielał. Już w pierwszym kursie znaczenie jest w tym~~

~~zakończenie~~ zakończenie prelekcji IX-ej z 26 stycznia 1841 r.

" Owsz i Słowianie nie powinni spodziewać się, żeby
ich mogła zgromadzić fizyczna skłonność wspólnej,
albo ponętna obietnica jakiej upodobnionej formy rządu; doka-
zać tego potrafiłaby tylko idea powszechna, wielka idea, zdol-
na objąć całą ich przeszłość i przyszłość" /^x str.195/.

nie będziemy wracać do stosunku Mickiewicza z Puszkinem,
do jego kultu dla dekabrystów, do jego wreszcie głębokiego
(szacunku dla) (literatury)
~~przewidywania~~ postępowej ~~literatury~~ rosyjskiej. ~~stał~~ Mickie-
wicz zrozumienie łączności rewolucji w Rosji z zagadnieniem
wolności narodu jest nader istotne, gdyż wyodrębnia go i
przeciwstawia Wielkopolskiemu, a zbliża do tradycji Waryńskiego,
~~z~~ zbliża do naszej postawy.

Demokrata- internacjonalista Mickiewicz miał więcej zro-
zumienia dla istotnej drogi rozwoju sojuszków nowego typu -
aniżeli szamani jego sławy. Jest bowiem istotna i głęboka

18

różnica między stosunkiem Polski Ludowej do Związku Radzieckiego, a tą tradycją, jaka ciągnie się od Wielopolskiego. Nas nie może łączyć w przeszłości narodowej z tymi, co z caratem współpracowali, a wszystko łączy z tymi, którzy ten carat zwalczali. Dlatego obca i wroga nam jest Targowica, a bliski ^{jest} Kościuszko i bitwa pod Racławicami; obcy i wrogi jest Wielopolski, a bliski Adam Mickiewicz. Bliscy są wszyscy ci, którzy do Powstania Pierwszego Proletariatu odczuwali łączność z każdym przejawem ruchu wolnościowego przeciwko caratowi. I przykładali się do jego obalenia.

Dlatego też szkodliwa i wręcz wroga jest próba pomieszania kart i postawienia znaku równości między ~~postawą~~ ^(niepozytywistyczną) ~~postawą~~ ^{postawą} a naszym sojuszem z ZSRR. Sojusz z ZSRR wynika nie tylko z wspólnoty interesów obu państw, wypływa on z jednorodności klasowego ich oblicza, wynika z międzynarodowej jedności proletariatu, walczącego i urzeczywistniającego socjalizm.

Stąd łączność nasza z postawą demokracji, internacjonalisty i rewolucjonisty Adama Mickiewicza. I dlatego też widzimy w nim nie tylko wielkiego ~~deklaratora~~ ^(odnowiciela) naszej kultury nie tylko genialnego poety, ale i prekursora myśli politycznej